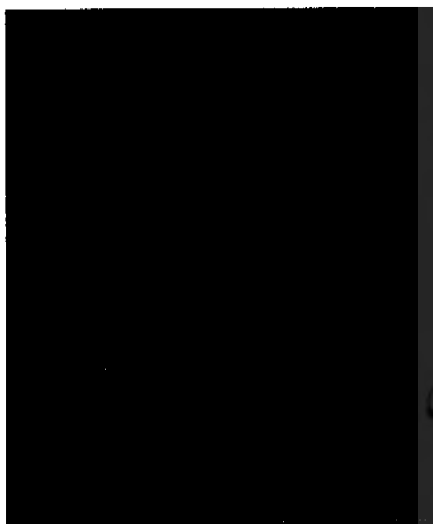
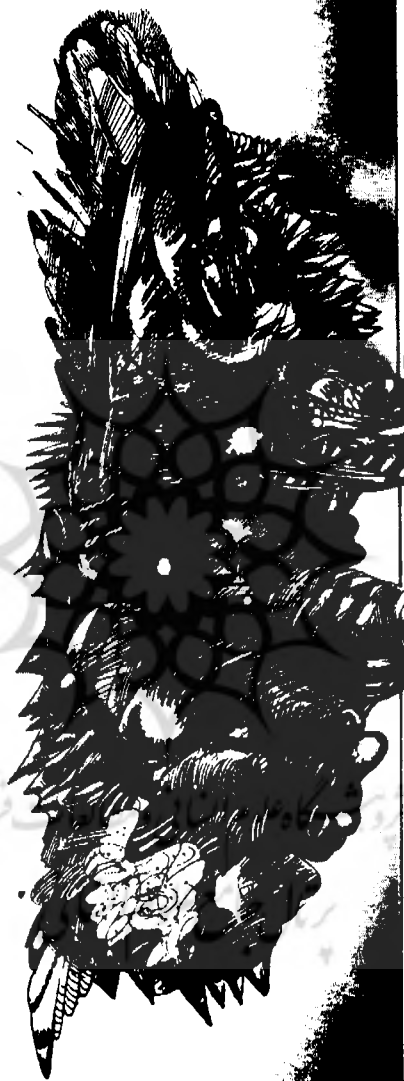

ماراگیری و لنزسیاه در کارتون

Harakiri and black humor in cartoons

■ محمدرقیع ضیایی

Buonarroti

یکی از نشریاتی که در شکل گرفتن جریان طنز سیاه افسوردیسم و پاتیک سهم عمده‌ای بر عهده داشت، یک نشریه هفتگی طنز سیاسی به نام «چارلی هبدو» (Charlie Hebdo) بود. سردبیر این نشریه فیلیپ وال (Philippe Val) به شدت متمایل به جریان‌ات چپ در فرانسه بود. نشریه «چارلی هبدو» به دنبال نشریات هاراکیری منتشر شد.

جریان به این صورت بود که در ۱۹۶۰، ژرژ برینه به اتفاق فرانسوا کاوانا نشریه‌ای به راه انداختند که «هاراکیری» نام گرفت و به گفته خود فرانسویان، روزنامهٔ خل و چل‌ها و دیوانه‌های فرانسه بود. مسئول نشریه کسی بود به نام شورون (Choron) و سردبیری آن را نمایشنامه‌نویس هنر پوچی فرانسه، فرانسوا کاوانا، به عهده داشت. گروهی از جمله

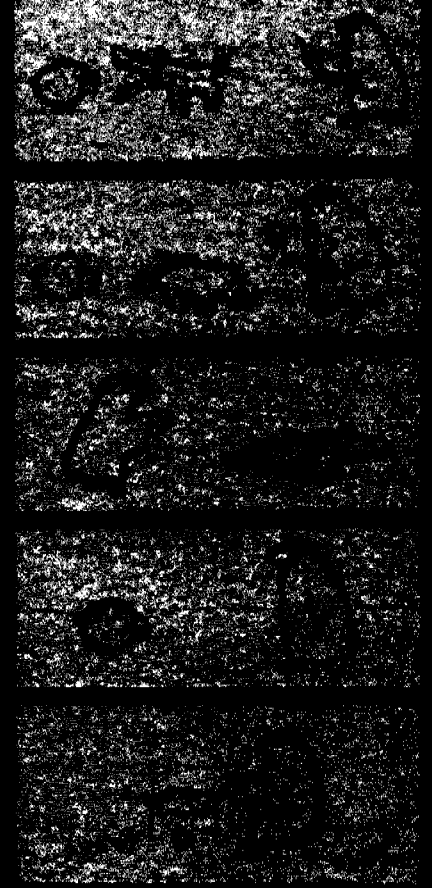
NUOVE 72
Nuele

Avoine

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مدت چندین سال روجدهای «هاراگیری» و سپس «چارلی» را می‌کشید. فرانسوا کاوانا، نویسنده و شاعر، از جمله کسانی بود که «تئاتر پانیک» (تئاتر هراس و دلهره) را در فرانسه به راه انداخت.

تمامی کسانی که دور محور نشریاتی چون «هاراگیری» و «چارلی» فعالیت می‌کردند، دارای خصوصیات همسان بودند. ژرژ برینه که در طنزنویسی فرانسه، به پروفیسور شورون معروف است، در کودکی توسط پدرش به پرورشگاه داده شده بود. وی از تحصیل بازماند و در نوجوانی به جنگ در هندوچین رفت. او اولین بار در نشریه طنزی به نام "Zero" کارش را آغاز کرد و در آنجا

با کاوانا که زندگی‌ای شش‌په به او داشت، آشنا شد. آن‌ها به اتفاق هم «هاراگیری» را به راه انداختند.

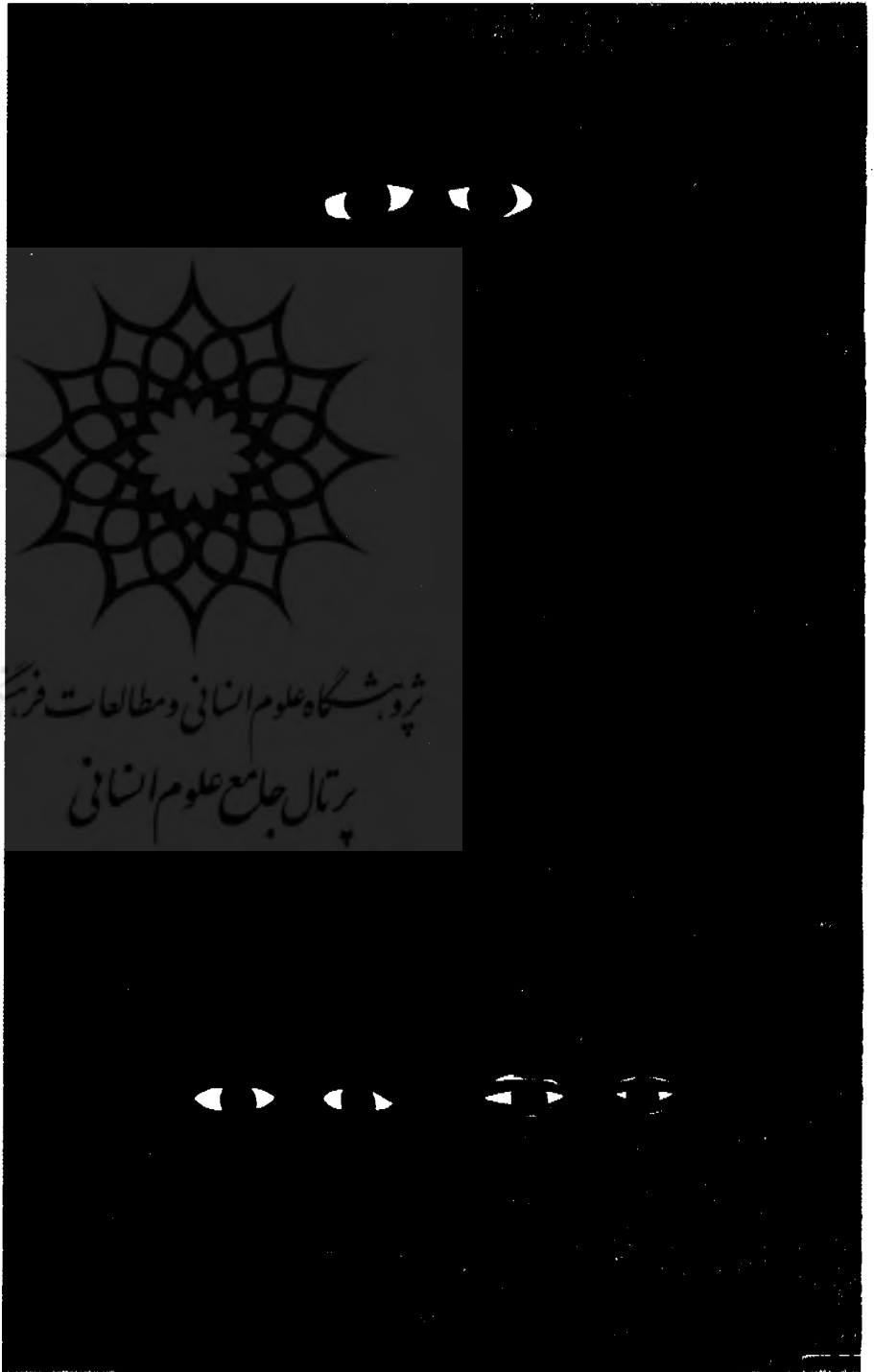
ژان کابو (۱۹۳۸) کاریکاتوریست و کارتون‌نویستی حرفه‌ای بود. وی اولین اثرش را در ۱۹۵۲ به چاپ رساند. سپس به جنگ الجزایر رفت و بیش از دو سال در آنجا بود. جنگ وحشت‌بار فرانسه بر علیه مردم مسلمان الجزایر باعث شد که وی نفرتی عمیق از جنگ پیدا کند. با نفرت از جنگ و مخالفت شدید با برنامه‌ها دوگل، گروه نشریه «هاراگیری» شکل گرفت. کابو با بسیاری از نشریات فرانسه کار می‌کرد.

بنابراین، نشریه «هاراگیری» توسط گروهی از هنرمندانی که برشمردیم، در ۱۹۶۰ میلادی برابر با ۱۳۳۸-۱۳۳۹ شمسی به راه افتاد. این نشریه به خاطر نوع نگاهش، از سوی فرانسویان به عنوان نشریه‌ای دیوانه، احمق، کثیف و کریه شناخته شد. بهترین صفحات این نشریه تا ۱۹۸۱ میلادی در اختیار توپور بود. بنابراین، «هاراگیری» و «چارلی» از جمله نشریات آوانگارد (پیشروی) فرانسه به حساب می‌آمدند. کابو، ولینسکی، ژبه و رایز از جمله کارتون‌نویست‌هایی بودند که با این نشریات به‌طور فعال کار می‌کردند.

نشریه دیگری که در فرانسه چنین حالتی داشت «هار» نام دارد. این نشریه نیز بسیار سیاسی بود و نسبت به «هاراگیری» و «چارلی» کمی اخلاقی‌تر منتشر می‌شد. کارتون‌نویست‌هایی چون سینه، کاردون، ژبه، ولینسکی و توپور با نشریه «هار» هم کار می‌کردند. کاردون نیز که در ایران هم شناخته شده است به مدت ۸ سال با نشریه چارلی کار کرد.

نهضت پانیک را در واقع در هنر فرانسه چند مهاجر از جمله فرناندو آریبال و یودوروسکی به راه انداختند. توپور نیز که خود مهاجری لهستانی‌الاصل بود، بعدها به آن‌ها پیوست. این افراد دارای تفکری بودند که به طنز سیاه توپور در کاریکاتور (کارتون) انجامید. آثار آریبال در شعر و نثر و نیز آثار یودوروسکی در موسیقی نیز دارای چنین خاصیتی بود.

طرفداران هنر پانیک (هنر ترس و دلهره) با سوررئالیست‌ها در ارتباط بودند. اولین بیانیه آن‌ها در نشریه‌ای به نام «روزنه» توسط آندره برتون، یکی از بنیانگذاران این

شرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

مکتب، منتشر شد.

آثار طنز سیاه خمیره‌ای از خشونت، گستاخی، زمختی، مودی-گری، بدجنسی، شیطنیت، بوچی، افسون، ترس و اضطراب و دلهره را در خود داشت که اکثراً معلول مسائل اجتماعی است. بخشی از برداشت‌های این‌گونه ناشی از تفکر سادیستی و مازوخیستی است و یا فانتزی‌هایی که همراه با کابوس و دلهره است. به این ترتیب، برای دریافت چگونگی شکل گرفتن طنز سیاه در کارتون (کاریکاتور) و نیز طراحی طنز آمیز ابتدا باید مکتب‌های رایج آن روز اروپا از جمله اگزیستانسیالیسم، بوچی‌گرایی، ايسوردیسم و نیز آثار کسانی چون تویور، رنه لالوکس، کافکا، آرتور آدامف، ادوارد آلی، اوژن یونسکو، ژان ژنه، فرناندو آرابال، آلبر کامو، ژان تاردیو و ساموئل بکت و نیز هنر ترس و دلهره و برداشت‌های هنرمندان از هنر سیاه "نوار" (NOIR) را بررسی کرد.

